

Т. О. Павлова

к.ю.н., доц.

ВИДИ ЗАОХОЧУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ЗА ЧИННИМ КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Традиційно кримінальне право розвивалося як публічна галузь із визнанням державного примусу як основного методу урегулювання кримінально-правових відносин. Реалізація вказаного методу відбувається за рахунок призначення кримінального покарання як найсуворішого заходу державного примусу. За допомогою призначення відповідного виду кримінального покарання реалізується каральна сутність покарання, яка проявляється у відповідних правообмеженнях, які притаманні певному виду кримінального покарання, наприклад, позбавлення волі та арешт пов'язані із ізоляцією особи від суспільства на певний строк або довічно, якщо було призначено довічне позбавлення волі за вчинення особливо тяжкого злочину. Слід зазначити, що імперативний метод не є єдиним методом кримінально-правового регулювання. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ сторіччя, на думку О. Наден, «на законодавчому рівні поступово став впроваджуватися принцип диспозитивності, який притаманний приватним галузям права. Деякі вчені відносять цю тезу до абсолютних» [1, с. 127]. За допомогою методу диспозитивності кримінально-правові відносини між суб'єктами моделюються з урахуванням можливості вільного вибору того чи іншого варіанта поведінки.

Слід погодитися із П. В. Хряпінським про те, що «кримінально-правові відносини, що виникають як охоронні, можуть бути припинені та змінені на відносини заохочувального типу. Очевидно, що припинення одних та виникнення інших (трансформація) кримінально-правових відносин повинно обумовлюватися новим юридичним фактом – соціально-корисною, правомірною поведінкою особи у вигляді, наприклад, коли «особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості, після вчинення злочину щиро покаялася, активно сприяла розкриттю злочину і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заповідяну шкоду» (ст. 45 КК)» [2, с. 152].

Слід зазначити, що проблема співвідношення публічності та диспозитивності, та їх законодавчої регламентації у вітчизняному кримінальному законодавстві, відноситься до найскладніших та дискусійних у доктрині кримінального права.

Першим кроком на шляху запровадження заохочувальних кримінально-правових норм, на нашу думку, було закріплення інститутів звільнення від кримінальної відповідальності та покарання, а саме тих їх видів, які пов'язані із посткримінальною позитивною поведінкою особи, яка вчинила злочин.

У подальшому процес запровадження заохочувальних кримінально-правових заходів набирає нові обороти та став стосуватися більш широкого кола суб'єктів кримінально-правових відносин.

У чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК України) законодавець не надає поняття заохочувальним кримінально-правовим заходам. Правовий аналіз кримінально-правових норм надає можливість заохочувальні заходи поділити на заходи, які передбачені в Загальній та Особливій частинах Кримінального кодексу України. Заходи, які передбачені у Загальній частині Кримінального кодексу України, реалізуються у вигляді: 1) остаточного припинення готування до злочину або замаху на злочин – ст. 17, 31 КК України); 2) заохочення суспільно корисної поведінки особи, наслідком якого є виключення кримінальної відповідальності – ст.ст. 36–43 КК; 3) звільнення від кримінальної відповідальності – ст.ст. 45, 46 КК України; 4) пом'якшення покарання, яке є наслідком позитивної посткримінальної поведінки особи незалежно від ступеню тяжкості вчиненого злочину – п. 1, 2, 2-1 ч. 1 ст. 66, ст. 69-1 КК України; 5) умовно-дострокове звільнення від відбування покарання або заміна невідбутої частини покарання більш м'яким, яке пов'язано із позитивною посткримінальною поведінкою засудженої особи – ст.ст. 81, 82, 107 КК України.

Позитивна посткримінальна поведінка особи реалізується також у відповідних заохочувальних нормах Особливої частини Кримінального кодексу, а саме у ч. 5 ст.110-2, ч. 2 ст. 111, ч. 2 ст. 114, ч. 3 ст. 175, ч. 4 ст. 212, ч. 4 ст. 212–1, ч. 2 ст. 255, ч. 6 ст. 258, ч. 2 ст. 258–3, ч. 4 ст. 258–5, ч. 5 ст. 260, ч. 3 ст. 263, ч. 4 ст. 265, ч. 4 ст. 289, ч. 4 ст. 307, ч. 4 ст. 309, ч. 4 ст. 311, ч. 5 ст. 321, ч. 4 ст. 321–1, ч. 5 ст. 354 КК України [3]. Вказані норми є спеціальними видами дійового каяття, яке в загальному виді передбачено у ст. 45 КК України. Злочини, за вчинення яких передбачено спеціальне звільнення, як правило, є умисними тяжкими або особливо тяжкими, але з метою припинення подальшої злочинної поведінки законодавець надає можливість у разі добровільності дій, які утворюють дійове каяття, та відвернення заподіяння шкоди, певній категорії суб'єктів бути звільненими від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених у відповідних нормах Особливої частини Кримінального кодексу України.

Сучасна кримінально-правова політика України направлена на реалізацію принципу «багатоколійного» кримінально-правового впливу, в якому поряд із кримінальним покаранням існують різні способи урегулювання кримінально-правового конфлікту. Суттєва роль, при цьому, приділяється заохочувальним заходам, які сьогодні, на жаль, не систематизовані у чинному Кримінальному кодексі України.

Отже, чітка систематизація та подальша законодавча регламентація заохочувальних кримінально-правових заходів є перспективним напрямом кримінально-правової політики України, яка є важливою складовою вітчизняної кримінальної політики у сфері боротьби зі злочинністю.

Список використаної літератури

1. Наден О. Структура кримінального правовідношення. *Кримінальне право*. 2005. № 10. С. 125–128.
2. Хряпінський П. В. Метод диспозитивної заохочувальних кримінально-правових приписів. *Вісн. кримінолог. асоц. України*. 2015. № 1(9). С. 149–162.
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 25.10.2019).